

РЕЦЕНЗІЇ. ОГЛЯДИ. АНОТАЦІЇ

Тамара Демченко

●

ГІДНЕ ПОПОВНЕННЯ МОСКОВСЬКОЇ УКРАЇНИАНИ

(Рецензія на книгу: “Мельниченко В. “На славу нашої преславної України” (Тарас Шевченко і Осип Бодяньський). – М.: ОЛМА Медиа Групп, 2008. – 560 с.”)

Нова праця доктора історичних наук, генерального директора Культурного центру України в Москві В. Мельниченка підтвердила вірність і відданість автора обраній темі: досліджувати московський період у житті видатних постатей української історії ХІХ – початку ХХ ст. Схвальні відгуки отримали його монографії: “Михайло Грушевський: “Я оснувався в Москві, Арбат, 55” (2005) та “Тарас Шевченко і Михайло Грушевський на Старому Арбаті” (2006). Ці книги, як на нас, характеризуються розмаїттям і багатством фактографічного блоку, прискіпливо вивіреними деталями московських інтер’єрів та екстер’єрів, мало або й зовсім не відомими, а тому особливо цікавими подробицями з життя великих українців, підкресленою толерантністю суджень і висновків, прагненням уникати упереджених політичних оцінок і залишатися на терені наукової достовірності. Не можна не погодитися із слушною думкою В. Верстюка – автора передмови до вищеназваної книги про М. Грушевського: “Вона не виходить з позитивістського дискурсу і, очевидно, цим сильна”¹.

При цьому В. Мельниченко має хист викладати матеріал доступною для сприйняття мовою. Хочеться відзначити, що це дуже гостра і навіть болюча проблема сучасності: відрив набутків гуманітаристики, в тому числі й історичної науки, від свідомості громадянсько активної частини суспільства. Академік І. Дзюба прямо наголосив, виступаючи на Всеукраїнському форумі інтелігенції: “Однією з найбільших бід і небезпек нашого суспільства є, на мою думку, глибокий розрив між рівнем професійного, наукового осмислення нашої історії, культури, духовності й масовою свідомістю, нерідко до всього цього глухою”². Треба визнати, що ця прикра обставина спричиняється, крім усього іншого, аж надто специфічним, густо насиченим незнайомими термінами для “посвячених” чи “втаємничених” призначеним способом викладу матеріалу. Коло читачів, таким чином, сильно звужується. Авторів рецензованої роботи пощастило уникнути цієї пастки – його доробок може бути засвоєний і простим учителем або інженером.

Але повернімося до особливостей рецензованої роботи. Все вищенаписане цілком прикладається і до неї. Проте варто виокремити один нюанс, який свідчить про спробу і, на нашу думку, досить успішну – освоїти новий пласт історичних знань. Автор не тільки не приховує своїх намірів, а навпаки, формулює їх на першій

же сторінці. Висвітлюючи мотиви, якими він керувався при виборі постаті О. Бодяньського, дослідник вступає у полеміку з І. Лисяком-Рудницьким: “Мабуть, інтерес до Бодяньського гальмується ще й укоріненим стереотипом, за яким, укупі з Михайлом Максимовичем, вони нібито “зовсім не були українськими національними патріотами”. “Невже бездумно збочимо від істинної суті видатних співвітчизників на тій підставі, – розмірковує він, – що їх український патріотизм абсолютно спокійно суміщався з імперсько-російською ідентичністю? Це питання не пусте, не вузькоцехове, а принципове, історіософське. На нього маємо відповідати, якщо збираємося здобувати уроки гіркої історії, в якій, як у бурштиновій смолі, поки що скам’яніло завмерли деякі наші видатні співвітчизники” (С. 3 – 4)³.

Уся книга є пристрасною спробою зняти з особи московського професора скам’янілий панцир відчуженості від України і духовного відступництва. Щедро цитуючи листи юного Бодяньського до батьків із Переяславської духовної семінарії, В. Мельниченко виокремлює його “любов до малої Батьківщини, закладену в самому генотипі Бодяньського”. Водночас відзначається вплив книг, під знаком яких пройшло все свідоме життя вченого (С. 92 – 93). Згідно із задумом автора, дружні стосунки з Т. Шевченком та іншими українцями теж виступають вагомим доказом його українськості. “Щодо Бодяньського й Щепкіна, – зазначає дослідник, – то в нашій пам’яті вчений і артист об’єднані їх дружбою з Шевченком, для якого вони були найбільшчими москвичами” (С. 230).

Ще один аргумент на користь своєчасності видання – “кругла” дата: 200-літній ювілей О. Бодяньського, який припадає на осінь поточного року, та й 200-річчя від часу народження Кобзаря також не за горами, мусять бути відзначені належним чином, а це передбачає сплеск наукового інтересу, появу нових розвідок.

Підкреслимо, що для чернігівців постать О. Бодяньського знакова ще в одному сенсі: він – наш земляк, хоча й народився на історичній Полтавщині, але його батьківщина – містечко Варва Лохвицького повіту Полтавської губернії – тепер райцентр Чернігівської області. Власне, коли пам’ять О. Бодяньського вшанують і тут, і там, ніхто не буде в накладі: людина, яка видала “Літопис Величка” та “Історію Русів” заслуговує на пошану сучасників.

Оскільки більш-менш освічений читач уже знає дещо про Т. Шевченка, то В. Мельниченко ширшими мазками подає біографічні дані другого із своїх героїв, змальовує його портрет: “Екстраординарний професор кафедри історії і літератури слов’янських наріч Московського університету Осип Максимович Бодяньський був невеликого зросту, сутулуватий, з чималою головою на товстій і короткій шії, праве око його косило, мало хто знав, що на нього професор осліп, а ходою своєю він нагадував, як цвенькали злі язики, “звіра-бегемота”. Він ішов звично-повільно, шкутильгаючи, важко ступаючи з ноги на ногу. Навіть люди, які його любили, зізнавалися: “Бодяньський був некрасивий, а ходою своєю, мабуть, дійсно нагадував згаданого звіра. Але ця некрасива оболонка вмщала в собі високий дух, який носія свого піднімав над повсякденним рівнем” (С. 167). На щастя для сина священика з Полтавщини, знайшлися в Росії і високопоставлені чиновники, і вчені, і студенти, котрі зуміли розгледіти і належним чином оцінити “високий дух” – вдале поєднання блискучих здібностей мовознавця, літературознавця, фольклориста, історика, археографа, поліглота з сильною волею, усвідомленням своєї місії “будителя”-просвітника, надзвичайною працездатністю та відданістю своїй справі.

Ці риси дали змогу професорові залишити помітний слід в історії славистики. Його наукові висновки не втратили свого значення й нині. В епоху запеклих баталій довкола “мовного питання”, мабуть, не випадково Автор навів міркування О. Бодяньського, дбайливо виділивши найсуттєвіше: “Но возможны ли какое-либо единение, общение, взаимность между различными членами многоветвистого народа без единения, взимности и языка – точки соприкосновения для всех и каждого, <...> Язык есть самое нелицетворное отражение народа со всем его

наличним имуществом, или, лучше, – это сам народ, олицетворяющийся в слове. Каков язык – таков и народ”. У своїй першій лекції в Московському університеті, прочитаній у 1842 р., професор немовби підказав і нам, що треба робити: “чистить и холить родной язык – условие дальнейших успехов в народном деле” (С. 125 – 126).

Не заглиблюючись у детальний переказ наукових досягнень і заслуг вченого, звернемо увагу на один важливий аспект його світогляду, ретельно проаналізований В. Мельниченком. Виявляється, “відомий слов’янознавець не був ідейним слов’янофілом класичного гатунку, в його працях відсутня притаманна слов’янофілам ідеалізація стосунків Росії та зарубіжних слов’янських народів і міфологізація російської історії. На відміну від слов’янофілів, українець Бодяньський вважав “колискою православ’я” не Великоросію, а “Білу, Червону і Малу Русь”, він був далекий від слов’янофільського обожнювання “великоросів” і відведення всім іншим слов’янам Росії ролі великоруських “відгалужень” (С. 297). З іншого боку, для вченого характерне неприйняття і поглядів та постулатів західників. Його позиція визначалася, таким чином, визнанням особливого місця в історії слов’янського світу, але без домінування Росії, рівністю “всіх племен”. У цьому контексті переконливо виглядає посилання на “ніким досі не акцентоване переписування рядків” з поеми Т. Шевченка “Великий льох”, здійснене О. Бодяньським. Воно кваліфікується автором “тихим і високим подвигом підданого Російської імперії, українця Осипа Максимовича Бодяньського...” (С. 270). І цей висновок ще більше посилюється зіставленням О. Пушкіна і Т. Шевченка: “Поет імперії і поет волі” – так стисло оцінює автор основну відмінність між двома великими поетами. Можна знайти у даній книжці ще чимало прикладів, які підтверджують, що для О. Бодяньського “поет волі” був ближчим, ріднішим, зрозумілішим, своїм.

Таким чином, дивлячись крізь призму наукових зацікавлень одного зі своїх героїв, духовного й інтелектуального середовища, в якому він жив, дружніх зв’язків, симпатій і, звичайно ж, антипатій московського вченого, Автор вносить суттєві корективи до традиційних уявлень про постать О. Бодяньського. Складатися враження, що у цієї далеко не пересічної особистості все-таки значно більше було від українця, ніж від “малороса”.

Водночас біограф не приховує і тяжких, неприємних сторінок у життєписі О. Бодяньського. Їх теж було чимало: хвороби, безгрошів’я, розрив з друзями, звільнення з посади. Та й характер у шанованого професора був не з простих, легких у спілкуванні. Так, В. Мельниченко відзначає цю його рису: “Бодяньський очоче приходив на іменини до людей, яких поважав, правда, в тому випадку, коли там не було неприємних йому гостей” (С. 419).

І все ж одне виокремлювало цю постать на тлі московського наукового світу – неприхована і вічна любов до України, яка знаходила свій вияв і в наукових працях, і в спілкуванні з такими, як він сам, закинутими далеко від рідної землі земляками. З великим інтересом читаються сторінки, де з’являються Микола Гоголь, Михайло Максимович, Пантелеймон Куліш, Михайло Щепкін. Контакти їх з Бодяньським, зафіксовані у багатьох джерелах, вирізняв дух особливого братерства. Автор наводить цікавий фрагмент із спогадів російського літератора М. Берга про Гоголя. У гурті письменник тримався частіше збоку від усіх. “Он изменял обыкновенным своим порядкам, если в числе приглашенных вместе с ним оказывался один малороссиянин <...> Каким-то таинственным магнитом тянуло их тотчас друг к другу; они усаживались в угол и говорили нередко между собой целый вечер, горячо и одушевленно, как Гоголь (при мне по крайней мере) ни разу не говорил с кем-нибудь из великороссов” (С. 392). Нам здається, що це спостереження значною мірою стосується і О. Бодяньського, з яким Гоголя пов’язували дружні стосунки.

Проте, згідно із Автором, найповніше українські первні О. Бодяньського проявляються у непростих, але загалом щирих взаєминах з Тарасом Шевченком. При цьому варто відзначити, що дослідник чітко усвідомлює глибинну різницю

між Кобзарем та Бодянським і навіть самим Гоголем: “Шевченко став уособленням українського духу, самої України саме тому, що він не влився, як Гоголь, у стихію російської літератури, не став опрацьовувати в Росії, як Бодянський і Максимович, українську історію, міфи, перекази, казки, легенди, таким чином будячи інтерес до України. Шевченко не прийняв світоглядного “дуалізму”, не допускав роздвоєння на “імперську” і “малоросійську” форми творчого самовираження. Він не сумнівався, подібно до Гоголя, яка в нього душа – хохлацька чи російська. Шевченко став живою й невмирущою запорукою неможливості національного знеособлення, до якого штовхала імперська мовно-культурна атмосфера” (С. 305). Водночас, на такому підході Автор наполягає, хоча планка такого служіння українській ідеї виявилася зависокою для О.Бодянського, ця обставина аж ніяк не стала перешкодою для дружби українських діячів. Т. Шевченко цінував у своїх московських друзях-земляках те, що вони реально робили для рідної культури, розумів їхнє складне становище і не вимагав неможливого. Іншими словами, він умів дружити, поважав чужі погляди й прагнення. У цьому контексті особливий інтерес викликають його контакти з відомими представниками російського слов’янофілства – родиною Аксакових.

Окрім того, заслуговує на увагу і постійне звернення дослідника до сімейних, побутових обставин життя його героїв, з’ясування родинних зв’язків. Можна без перебільшення твердити, що зведення дійових осіб з високих котурнів, виопуклення у них людських рис пішло тільки на користь книзі.

Загалом у праці В. Мельниченка з’ясовані з гранично можливою інформаційною повнотою всі події, що припадають на дні перебування Т. Шевченка у Москві, проаналізовані його тамтешні зв’язки, прослідковані навіть його ймовірні маршрути вулицями російської столиці. Цей сюжет переплітається з детально викладеною біографією О. Бодянського, але оскільки вчений переважно і найбільш плідну в науковому сенсі частину свого життя прожив у Москві, то його зустрічам з Т.Шевченком на московській землі приділено особливу увагу.

Важливою дійовою особою книги В. Мельниченка виступає Москва. Вона присутня фактично на кожній із сторінок і зовсім не як символ, навпаки, постає перед нами у розмаїтті своїх вулиць, провулків, площ, жител для простого люду та аристократичних особняків, крамничок, готелів, трактирів, світських салонів, церков, монастирів, цвинтарів... Її детальна топонімія служить не тільки декорацією, в якій розгортається сюжет. Характеристика того чи іншого місця використовується для повнішого аналізу взаємин героїв книжки.

Проте не Москва зблизила Шевченка з Бодянським і ще одним близьким до поета діячем – славою російського драматичного театру – Михайлом Щепкіним. Непорушним фундаментом їхніх щирих і безкорисливих стосунків стала любов до “нецьки” України.

Перед читачем послідовно розгортається барвисте, густо заселене полотно історії, на якому знаходиться місце численним дійовим особам, покликаним до життя вивченням архівних джерел, студіюванням мемуарів і сучасних праць. Впадає у вічі використання огрому документів, які Автор щедро цитує і для підтвердження своїх міркувань, і дискутуючи з їхніми авторами, бо торкається тем злободенних, довкола яких в усі часи спалахувала палка полеміка.

Однією з найоригінальніших ознак роботи і свідченням глибокого занурення у тему є, на нашу думку, постійна присутність Автора у книзі не тільки як творця і спостерігача, але й дійової особи. Час – категорія незворотна, але у будь-яку точку простору, як відомо, можна повернутися. На теренах Москви і особливо Арбату шляхи нашого сучасника В. Мельниченка постійно перетинаються із стежками, що їх у ХІХ ст. протоптали його герої. Такий підхід надає розповіді не просто достовірності, він залучає читача до споглядання не тільки милих серцю Автора тіней великих постатей, але й старовинних будиночків, провулків, соборів, які є безмовними свідками їхнього життя.

Вражає й завершення усіх численних сюжетних ліній. У день Святої Трійці –

27 травня 2007 р. В. Мельниченко відвідав могилу О. Бодянського на території Новодівочого (Богородице-Смоленського монастиря) у Москві. “Відцвітав бузок, під спекотним сонцем сумовито схилили листя старі берези й молоді липи, щемливо пахла свіжоскошена трава, а нескошена росла по-сільському вільно, поцяткована сивими круглячками пухнастих кульбаб... Міський гул за стінами монастиря здавався чужим і другорядним, а тут було тихо, спокійно, вітер шумів лише у густих верхівіттях старих і високих лип і кленів...

Можна тільки мріяти про те, щоб спочивати вічним сном у такому місці й серед таких небіжчиків”, – елегійно підсумовує Автор (С. 554). Ці ліричні нотки не виглядають чимось чужорідним, не вибиваються із загального контексту, оскільки й у багатьох інших місцях книги В. Мельниченко не ховається за заборолом академізму, а виступає прямо, незмінно відстоюючи своє кредо, основні засади якого він сформулював так: “Настав час розкрити історичні зв’язки національних геніїв із Арбатом і тим самим показати живі витоки й джерела невичерпної української присутності та сили на головній вулиці Росії...”⁴. Реалізації грандіозного задуму присвячена уже третя книга із “українсько-московської” біографічної серії і можна сподіватися на її поповнення.

Поліграфічне оформлення видання перевищує всі сподівання: гарний папір, тверді палітурки, зі смаком оформлені форзаці, фотодокументи. Книжку приємно взяти до рук.

І все-таки доречно буде вказати й на деякі недоліки видання. Нову роботу В. Мельниченка можна читати як документальну прозу, але можна і студіювати як наукове дослідження. У другому випадку явно не вистачає іменного покажчика і списку літератури. Вся книга поділена на 7 великих розділів, процес читання яких суттєво полегшується розбивкою тексту на невеликі сюжети із виразними, влучними, а подекуди й провокативно-інтригуючими назвами. Але чому вони не увійшли до змісту книги?

Загалом, як і сподівався Автор, його дослідження стало гарним подарунком українським читачам до 200-річчя О. Бодянського, гідним внеском у шевченкіану.

Джерела та література:

1. Верстюк В. Книга, що прояснює політичну позицію М. Грушевського // Мельниченко В. Михайло Грушевський: “Я оснувався в Москві, Арбат 55”. – М., 2005. – С. 7 – 8.
2. Дзюба І. “Якби ми гідно реагували на вияви дикості у власному середовищі, ми б мали моральне право висувати претензії щодо чужої дикості” // День. – 2008. – 29 березня. – С. 4.
3. Тут і надалі в круглих дужках посилання на рецензоване видання.
4. Мельниченко В. Тарас Шевченко і Михайло Грушевський на Старому Арбаті. – М., 2006. – С. 6.

Олексій Брик



ХІБА Ж ПРИМУСИШ СЕРЦЕ ЗАМОВЧАТИ...

У вітчизняній ліриці другої половини двадцятого століття Дмитро Іванов – один з найпомітніших поетів України. У своїх творах поет-лірик уміло передає думки, почуття, настрої, викликані навколишньою дійсністю й своїми переживаннями:

*Ніч втекла
від пахущої зваби.
Йдуть лугами
тумани з Десни,
На очах посивіли кульбаби,*

*Б'ють зозулі
у дзвони весни.
Грають щука з лящем
в киці-баби –
Ляскотить
міжбережжям луна.
Мерехтять лугоквіття єдваби...
Чом же ти, моя душе, сумна?*

Дмитро Іванов належить до когорти тих поетів, які працюють у “класичному” стилі. Його поезії мудрі й прості, як усе талановите. У них йдеться про життя, часто драматичне, а то й трагічне.

Тематика ліричних творів Дмитра Іванова різноманітна, як і різноманітне саме життя. Головні тематичні групи його лірики: філософська, соціально-політична, інтимна й пейзажна. Домінуючою темою його творчості є доля українського повоєнного й сучасного села та людей, що живуть там...

Перша збірка поезій Дмитра Іванова “Зерно і любов” побачила світ у видавництві “Молодь” у 1977 р. Згодом одна за однією вийшли збірки “Грай, сопілонько моя” – 1979 р., “Заповіти мого роду” – 1981 р., “Стремено” – 1986 р. “Маминих слів чорнобривці” – 1991 р. та інші. На всі збірки Дмитра Йосиповича чекала щаслива доля. Вони довели, що на теренах української літератури з'явився новий самобутній талановитий поет.

Дмитра Іванова відразу помітили, бо його поезії засвідчили творчу зрілість митця та його вірність традиціям української класичної літератури. Це був нечуваний літературний успіх, хоч на поетичній ниві у ті роки не так то й легко було утверджуватися поряд з такими знайомими українськими поетами, як Іван Драч, Ліна Костенко, Микола Вінграновський, Борис Олійник.

Чим же привабили читача поезії Дмитра Іванова? Перш за все своєю новизною, правдивістю зображених подій, емоційністю, громадянською позицією автора. У його віршах виплеснулася жага любові до людини, де драма ліричного героя тісно переплелася з долею самого автора.

Відомі літературні критики й любителі поезії, характеризуючи твори Іванова, відмітили в них “неудавану справжність”, епічність, вміле конструювання сюжету. Його поезії набули широкого розголосу не лише в Україні, а й за її межами.

Любов до Батьківщини і її обездоленого народу змусила поета задуматись над проблемою:

*Чому, навіщо
з нашої землі
Щороку села й хутори щезали,
Як із долонь у мене мозолі?
Пощо бездумність катувала ріки,
Ліси, степи? А хто простить нам те,
Що поруч з нами
темне і столике
Міщанство
надто вільно вже росте...*

На початку двадцять першого століття уповільнюється творча діяльність поета. Обов'язки головного редактора газети “Гарт” поглинають надто багато часу, і Муза Дмитра Іванова на якийсь момент замовкає. Його захоплюють події, що відбуваються в Україні. Перебуваючи в епіцентрі політичного життя, молодіжна газета “Гарт” правдиво відображає кардинальні зміни, що сталися в нашій країні й житті людей.

Та Іванов був би не Івановим, якби відступився від своїх ідеалів і зрадив свій духовний світ. Він дотримується всього того, за що завжди вболівало його серце, залишившись самим собою. Зрозуміло, не міг довго тривати і поетичний застій, хоч іноді його поезії з'являлися в періодичній пресі.

І ось він знову повернувся на поетичну ниву. У чернігівському видавництві “Трійця” нещодавно побачила світ нова книга Дмитра Іванова під промовистою назвою “Здрастуйте! Я повернувся!” – видатне явище в українській поезії. За темами, жанрами, художньою формою вона досить різноманітна. Як і в попередніх своїх збірках, поет пише про покоління, що народилося після війни, про солдатських вдів, про трудівників-хліборобів, про їхню обкрадену молодість і трагічну старість. Провідні теми книги – яскраві спогади дитинства, творче осмислення минулого й сьогодення, сенсу життя людини на Землі.

До книги увійшло 102 поезії, більшість з яких складають балади. Взагалі, цей жанр посідає чільне місце у всіх збірках поета, як і образ матері – серед персонажів. Вражає своєю емоційністю, свіжістю, метафорикою заглавний вірш збірки:

*Боже! Повірить не смію!
Серед сухого бадилля
Сад здичавілий весніє,
Той, що колись
 посадив я.
Ось мене
 в безовім світлі
М'ята іде зустрічати
Вздовж
 найсвятішої в світі
Стежки –
 до рідної хати.
Гайстрам у білих кошулях,
Всім, хто про мене забувся,
Всьому,
 що суще,
 кажу я:
– Здрастуйте!
Я
 повернуся!*

У циклі балад “Про черевики”, “Про премію”, “Про сінокіс”, “Про руки”, “Про пастуха” автор змальовує пережите й переболіле, злидні, голод, рідне село і людей, що живуть і працюють там. Своїми мотивами цикл балад співзвучний політичній алегорії про коня:

*Знов тебе, коню, продали,
Наобицяли
Всього,
 поки перепрягли,
А в тебе, Чалий,
В очах – ні радості, ні сліз,
Мовчиш, мов камінь...
Нові –
 хазяїн,
 упряж,
 віз,
Але ті ж самі –
і кат-вантаж,
 і шлях трюхкий,
Спекота й хвища
І надголодь, і матюки,
І...
 батожите...*

А як ніжно змальоване у віршах Задесення! В часи смутку і різних життєвих негараздів поета виручає рідний край, він надихає і підтримує його у важкі хвилини, гоїть душевні рани:

різноманітна, з глибоким і щирим ліризмом. Він вживає різні віршові розміри й різноманітні поетичні засоби. Строфа здебільшого чотирирядкова з перехресним римунням. Іноді спостерігається й зміна віршового розміру. Мовностилістичні засоби поезії – народнопісенні. Твори – глибоко народні за своєю лексикою. Звертаючись до метафори етичних висловів, вигадуючи неологізми, поет зображає психологічний стан ліричного героя. Дмитро Іванов створив свій індивідуальний стиль, удосконалив і поглибив жанр балади, а також зображувально-виражальні мовні засоби та звукове оформлення:

Був засинений день.

Сонце.

Літо.

Сад зомлілий на спеку сичав.

І з колодязя

коням в корито

Журавель наливає печаль...

Плідно засіваючи поетичну ниву, оспівуючи нашу сучасність, Дмитро Іванов сповнений оптимізму, радіє сонцю, милується красою Деснянського краю. Він – Творець!

Володимир Коваль



ШЛЮБНІ ІГРИЩА СПЕЦСЛУЖБ

Дзюба С. Як я був агентом ЦРУ: Дивовижні люди. Неймовірні історії, які відбуваються насправді. Друга книга спецрепортажів. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2008. – 240 с. (з радіоверсією на CD-диску).

Власне, „Шлюбні ігрища спецслужб” – дотепний вірш молодого, але вже „розкрученого” поета Олександра Стусенка. Цей шедевр у Сергія Дзюби – замість передмови. Двірничка зізнається волоцюзі, що закохана в нього. Однак до глибини душі зворушений бомж (їхні почуття – взаємні!) відкриває свій подрузі страшну таємницю: виявляється, він – майор СБУ, який працює під прикриттям. Однак аніскільки не збентежена такою пікантною подробицею панянка розповідає коханому власний секрет: вона – теж майор і в поті чола трудиться на конкуруючу структуру – ФСБ. Неймовірна історія завершується зворушливим хепі-ендом:

Зійшлися дві спецслужби без претензій.

До ранку німували ув імлі

Передавач, захований в протезі,

Й антена, замаскована в мітлі.

До ранку есбеушник наш невтомно

В обіймах ефесбешницю гойдав.

І тільки стовп ліхтарний безсоромно

У їхню комірчину заглядав.

Світився, і йому було не сором

Дивитися на ту любовну гру.

Бо стовп ліхтарний також був майором

І, звісно ж, працював на ЦРУ.

Ось така – правда життя, де завжди є місце подвигу, зокрема, на любовному фронті. І, що головне, ця поетична прелюдія навдивовиж вдало поєднується з мемуарами С.Дзюби, які й дали назву всій книжці.

Взагалі, Сергій часто й успішно доповнює свої виступи на концертах та творчих зустрічах дивовижними бувальщинами зі свого бурхливого і, як на мене,

надзвичайно цікавого життя. Але раніше то були лише усні розповіді, не зафіксовані на папері. Проте приятелі не раз радили йому оприлюднити бодай децицію з цих чудових історій. Дзюба лише усміхався у відповідь: „Ось виповниться років сто, вже не зможу вірші складати, тоді й засяду за мемуари”.

Та одного разу, готуючи резонансний матеріал „Розвідники” про діяльність радянських, американських, англійських, французьких та китайських спецслужб (який теж увійшов до цієї книжки, сенсаційно завершивши розділ „Замінований рай”), письменник пригадав надзвичайно веселі епізоди зі свого старостування у... чоловічому монастирі – так за радянських часів у Києві називали іноземний гуртожиток на вулиці Ломоносова, де мешкали студенти з усього світу. Згадав, луснув зі сміху і негайно вмостився в ліжку, міцно стискаючи недогризену авторучку та ніжно поглажуючи в творчому екстазі стосик недовикористаного паперу. Так з’явилася „нетлінка” (власне, хто б сумнівався?!) про „Святу обитель” – загадкову споруду, де постійно коїться щось надзвичайне: плетуть свої хитромудрі тенета агенти КДБ і ЦРУ; на світанку та опівночі, шикуючись струнко у нічній білизні біля радіоприймача, слухають гімн СРСР довірливі в’єтнамці; немов відчайдушні каскадерки, спрагло видираються в п’ятні по стінах багатоповерхівки найвродливіші „паломниці”...

С.Дзюба – той іще співрозмовник. Чого варта тільки історія про полковника КДБ, який, вимахуючи пістолетом, завзято розшукував у „обителі” свою неслухняну доньку, котра в цей час насолоджувалась екстримом у „келії” жагучих „ченців” із Йорданії, віртуозно втрамбувавшись у невеличку валізу, сховану під ліжком. Куди тому Девіду Копшерфільду з його фокусами!

Сергій – майстер дотепного та доброзичливого гумору, а сюжети його бувальщин сповнені детективної інтриги та колоритної містики. Тому й сприймаються як вишукана проза. Недаремно саме в цій номінації перемогла на конкурсі „Краща книга року” його перша збірка спецрепортажів з радіоверсією „Тато у декретній відпустці”. Книга мала гучний резонанс, її практично не можна „застати” на бібліотечній полиці. До того ж Сергієвого „Тата...” не лише читають, але й слухають: у тролейбусах, автобусах, в столичному метро, ніби якісь популярні пісні у виконанні „зірок” естради.

Взагалі це – перша така книга в Україні. Адже до того випускалися лише аудіозаписи літературних текстів, де твори відомих письменників просто начитували актори. А тут власні історії озвучують самі персонажі збірки.

До речі, ошелешені фахівці спочатку ніяк не могли повірити, що ця радіокнига побачила світ у провінційному Чернігові. Автору навіть запропонували переїхати до столиці. Втім Дзюба одразу заспокоїв місцевих фанів – йому тут добре, а в столиці будуть постійні фуршети та сумнівні спокусливі пропозиції. Коли ж книжки писати?!

Після успіху свого „Тата...” письменник пообіцяв випустити ще дві збірки спецрепортажів і поки що дотримує слова. Друга книжка присвячена захоплюючим мандрівкам до інших країн, планет та навіть інших (потойбічних!) світів. Хочете дізнатися, яка різниця між сучасними американськими та українськими відьмами? Як полюють на привидів? Чи є життя на Марсі? Як повернутися... з майбутнього? Або об’їздити всю Туреччину з тридцятьма доларами в кишені? Тоді ця книга – для вас!

Однак не полініться – перечитайте і ексклюзивне інтерв’ю С.Дзюби наприкінці збірки. Не пошкодуєте! Адже від шанувальників у нього немає жодних секретів. Зокрема, на запитання про присвяти дружині Тані у всіх своїх книжках Сергій відповів так: „Ті присвяти багатьом не дають спокою. Вперше я це почув від поета С.Пантюка, коли ночував у нього вдома, ще в Чернівцях. Його дружина, прочитавши мою збірку, почала дорікати чоловікові: „Чому ти не пишеш таких віршів, як Дзюба, і не присвячуєш мені книжок?”. Звісно, на якийсь час Пантюк мене зненавидів... Зараз щось подібне чую буквально на кожному кроці. Навіть деякі мої приятелі просять: “Старий, май совість, не ускладнюй нам подружжя

життя. Тільки-но виходить твоя нова книжка, починаються проблеми. Наші жінки, за першої-ліпшої нагоди, цитують Сергія Дзюбу, особливо твої присвяти...”. Я пропоную: “А ви присвятить дружинам хоча б по книжці. Хіба вони на це не заслуговують? Хіба ви їх не кохаєте?!”. А один добродій на Форумі видавців у Львові мене взагалі „добив” – підсів і по-змовницькому каже: „Це ж треба було таку файну фішку придумати – чогось на кшталт оцих присвят ні в українській літературі, ні в світовій, здається, не було! Так ви, шановний, і до „Книги Гіннеса” потрапите...” От ідіот! Насправді сім’я в ієрархії моїх цінностей посідає перше місце. Я переконаний – так і повинно бути. Це – нормально, коли чоловік присвячує дружині чи взагалі жінці, яку кохає, книжки”.

Але знаєте, чим найбільше мене здивував С.Дзюба? Ні, не дивовижними пригодами в джунглях Африки, принадними мандрівками до Англії, Італії, Ватикану та Угорщини, розповідями про війни в Іраку, Косовому, Лівані, на Кубі та в Грузії, гостинами у циганського барона, журналістськими приколами та сповідями на межі життя і смерті. Ні, найбільше Сергій вразив своєю відповіддю на останнє запитання в інтерв’ю („Чи не шкодуєш ти, що став українським письменником?”). Ось дослівна відповідь: „У Андрія Дементьєва є такий рядок: „Нікогда, нікогда ни о чём не жалеите...”. Навіть якщо завтра мене не буде – за чим шкодувати? Прожив аж 43 роки. Написав кілька десятків книжок. Кохав і був коханим. Хоча... Якби починав усе спочатку, напевне, став би священиком”.

